

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዳ.

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ ሀብተወልድ ዘርጋው የጄትሮ የስራ አመራር የማማከር

አገልግሎት ድርጅት ባለንብረት - ጠበቃ ተስፋ አዳኝ ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1. አቶ ሳሙኤል አሰፋ የጄትሮ ሊደርሺፕ ኤንድ ማኔጅመንት

ወይም ዩቶሮ ሊደርሺፕ ኤንድ ማኔጅመንት ኢንስቲትዩት- ራሳቸው ቀረቡ

2. የንግድ ሚኒስቴር - ነ/ፈጁ ተካልኝ ከድር ቀረቡ።

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የንግድ ሚኒስቴር በአዋጅ ቁጥር 686/2002 መሰረት የሚሰጣቸው የንግድ ስም ጉዳዮች ውድቅ የሚደረጉበትን አግባብና ቅሬታ ያለው ወገን ሊከተለው ስለሚገባው መፍትሔ የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን ከላይ የነበረው የአሁኑ አመልካች ነው። ክስ የተመሰረተውም ባሁኑ ተጠሪና በንግድ ሚኒስቴር ላይ ነው። የአሁኑ አመልካች በተጠሪና በንግድ ሚኒስቴር ላይ የመሰረተው የክስ ይዘት ባጭሩ፡- በንግድ ሚኒስቴር የተመዘገበውና ያሁኑ ተጠሪ የሚጠቀምበት ጄትሮ ሊደርሺፕ ኤንድ ማኔጅመንት ኢንስቲትዩት (Jethro leadership and managemet institute) የሚለው የንግድ ስም አመልካች ከተጠሪ ቀደም ብለው ካስመዘገቡት ጄትሮ የስራ አመራር የማማከር አገልግሎት (Jethro management consultancy service) ከሚለው የንግድ ስም ጋር ተመሳሳይ ቢሆንም 2ኛ ተጠሪ የአመልካችን ተቃውሞ ሳይቀበል ይህ ተመሳሳይ የንግድ ስም እንዲመዘገብ ማድረግ በአመልካች ላይ ተገቢ ያልሆነ የንግድ ውድድር የሚያስከትል መሆኑን ዘርዘረው 1ኛ ተጠሪ "Jethro" በሚለው የንግድ ስም እንዳይጠቀም እንዲወሰንላቸው፣ 2ኛ ተጠሪም ለ1ኛ ተጠሪ የመዘገበውን የንግድ ስም እንዲሰርዝ ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።

የአሁኑ ተጠሪዎችም በተከላከሉባቸው ቀርቦ በሰጡት መልስም የንግድ ስም ፈቃድ በአዋጅ ቁጥር 686/2002 ሲሰጥ ተቃውሞ የሚያቀርበው ወገን ለንግድ ሚኒስቴር ተቃውሞውን በማቅረብ ጉዳዩ ከታየ በሁዋላ ቅሬታ ካለው በይግባኝ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይታያል እንጂ ቀጥታ ክስ የሚመሰረትበት ጉዳይ ባለመሆኑ ጉዳዩ ከፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣን ውጪ ነው በማለት ተከራክረዋል። ጉዳዩ በዚህ መልክ የቀረበለት

የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም የአዋጅ ቁጥር 686/2002 አንቀጽ 61ን” መሰረት በማድረግ ጉዳዩ በይግባኝ ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሚቀርብ እንጂ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በቀጥታ ክስ የሚስተናገድ አይደለም በማለት መዝገቡን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 231(ሀ)(ለ) መሰረት ዘግቶታል። በዚህ ብይን አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘት ጉዳዩን በቀጥታ ክስ የማስተናገድ ስልጣን የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሁኖ እያለ ጉዳዩ በይግባኝ ነው የሚታየው ተብሎ መወሰኑ ያላግባብ ነው የሚል ነው። አቤቱታው ተመርምሮም የሥር ፍርድ ቤት በአዋጅ ቁጥር 686/2002 አንቀጽ 61 መሰረት ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የነበረው መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበ ሲሆን ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

በመሰረቱ 2ኛ ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 686/2002 አንቀጽ 6፣ 7፣ 30 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች መሰረት የንግድ ስራ ፈቃድ የመስጠት ስልጣን ያለው ሲሆን ይህንኑ ስልጣን ተግባራዊ ሲያደርግ የሚያስፈልጉትና ሊከተላቸው የሚገባቸው ስርዓቶች በአዋጁ ተዘርዝረው ተደንገገው እናገኛለን። የአዋጁ አንቀጽ 2(9) እና (16) ድንጋጌዎች ከአዋጁ አንቀጽ 61 ድንጋጌ ጋር ተጣምረው ሲነበቡ ንግድ ሚኒስቴር የንግድ ስም በመመዝገብ ሂደት የሚቀርበውን አቤቱታ መርምሮ ተገቢ ነው ያለውን አስተዳዳሪዎቹ ውሳኔ መስጠት የሚችል መሆኑን ያሳያሉ። በአስተዳዳሪዎቹ ውሳኔ ቅሬታ ያለው ወገን በሕግ ጉዳዮች ብቻ አቤቱታውን ለመደበኛ ፍርድ ቤት ማቅረብ የሚችል መሆኑን የአዋጁ አንቀጽ 61 ድንጋጌ የሚያስቀምጥ ሲሆን በድንጋጌው አቤቱታው ለመደበኛ ፍርድ ቤት የሚቀርብበት አግባብ የተመለከተ ቢሆንም አቤቱታው ቀጥታ ክስን ወይም ይግባኝን የሚመለከት ስለመሆኑ በግልጽ ሁኔታ በድንጋጌው ተቀምጧል ለማለት አይቻልም። ይሁን እንጂ በሕጉ ረገድ ያለው የውሳኔ አሰጣጥና የይግባኝ አቀራረብ ሥርዓት ከላይ የተጠቀሰው ሲሆን ሕጉ 2ኛ ተጠሪ መስሪያ ቤት በሚሰጠው የመጨረሻ ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ወገን በሕግ ጉዳዮች ላይ ብቻ ለመደበኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ የማቅረብ መብት (The right to Appeal) እንዳለው ከማስቀመጡ ውጪ ይግባኙ በፌዴራሉ ፍርድ ቤቶች በየትኛው እርከን ለሚገኝ ፍርድ ቤት እንደሚቀርብ ግልጽ በሆነና አሻሚነት በሌለው አነጋገር አያስቀምጥም። እንዲህ በሆነ ጊዜ ሕጉን መተርጎም ተገቢ ይሆናል።

የአዋጅ ቁጥር 686/2002 አንቀጽ 61 ድንጋጌ ርዕሱ ሲታይ አማርኛው “በአስተዳዳሪዎቹ ውሳኔ ላይ ቅሬታ ስለማቅረብ” በሚል የተቀመጠ ሲሆን የእንግሊዘኛው ቅጂ ደግሞ “Submission of Complaints on Administrative Decisions” በሚል የተቀመጠ ነው። የድንጋጌው እንግሊዘኛ ትርጉም ዝርዝር ሲታይ Any person or a business person or a commercial representative against whom an administrative decision has been taken by the registering Office or the appropriate authority may lodge appeal in connection with his complaints to regular courts only on matters of law. በሚል የተቀመጠ መሆኑን ያስረዳል። እንግዲህ ሕጉ በይዘቱና በቅርጹ ይህን የሚመስል ከሆነ ይግባኝ የሚለው የሕጉ አገላለፅ ለየትኛው ፍርድ ቤት ነው ጉዳዩ መቅረብ ያለበት የሚለውን ጥያቄ ይፈታ ዘንድ

የይግባኝ ትርጉሙንና የአቀራረብ ሥርዓቱን በአጠቃላይ ማየቱን፣ የአመልካች መስሪያ ቤትን ለማቋቋም የወጣውን ሕግና ሌሎች ተዛማጅነት ያላቸው ሕጎች የሚያስቀምጡትን የይግባኝ አቀራረብ ሥርዓት መመልከቱና ግንዛቤ መውሰዱ ተገቢ ይሆናል።

ታዋቂው የ “ Black’s Law Dictionary” ይግባኝ የሚለውን ቃል ሲተረጎም A proceeding undertaken to have a decision reconsidered by bringing it to a higher authority, especially, the submission of a lower court’s or agency’s decision to a higher court for review and possible reversal. በሚል ያስቀምጣል። ከዚህ መገንዘብ የሚቻለው ይግባኝ በበታች አካል የተሰጠ አንድ ፍርድን ወይም ውሳኔን በመቃወም ለበላይ ፍርድ ቤት አቤቱታ በማቅረብ የስር ፍርድ/ ውሳኔ እንደገና የሚታይበትን ወይም እንዲጣራ የሚደረግበትን ወይም ሊለወጥ የሚችልበትን ሥርዓት የሚያመለክት መሆኑን ነው። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/320/1/ የተመለከተው ድንጋጌ ሲታይም በፍትሐብሔር ወይም በሌሎች ሕጎች ውስጥ በሌላ ሁኔታ እንዲፈጸም የሚያዘ ድንጋጌ ከሌለ በቀር ከላሽ ወይም ተከላሽ በፍትሐ ብሔር ፍርድ ቤት በተወሰነበት የመጨረሻ ፍርድ ላይ ይግባኝ ለማለት የሚችሉ መሆኑን ይደነግጋል። በዚህ ድንጋጌ መሠረት የይግባኝ ትርጉም በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተከራካሪ የነበረና በተሰጠው ፍርድ ቅር የተሰኘ ወገን ይህንኑ ቅሬታውን ለበላይ ወይም ለይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት አቅርቦ የበታች ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ እንዲሻሻል፣ እንዲለውጥ ወይም በጠቅላላው ውድቅ እንዲሆንና ዳኝነቱ ለአሱ እንዲሰጠው ለመጠየቅ የሚያስችል ሥርዓት ነው።

በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 25/1988 ደግሞ የይግባኝ ስልጣን ያላቸው ፍርድ ቤቶች ተመልክተዋል። በሌላ በኩል አዋጅ ቁጥር 686/2002 አንቀጽ 61 ድንጋጌ 2ኛ ተጠሪ በሰጠው የአስተዳደራዊ ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ማንኛውም ሰው በሕግ ጉዳዮች ላይ ብቻ አቤቱታውን ለመደበኛ ፍርድ ቤት ማቅረብ ይችላል ብሎ ሲያስቀምጥ “አቤቱታ” የሚለው የአማርኛ ሐረግ በእንግሊዝኛው "Appeal" በሚለው ቃል ተተርጎሞ መቀመጡ የሚያሳየው በጉዳዩ ላይ ይግባኝ የሚቀርብበት መሆኑን እንጂ ቀጥታ ክስ የሚቀርብበት አለመሆኑን ነው። እንዲሁም በሕጉ አነጋገር በፍሬ ነገር ላይ አቤቱታ ማቅረብ የማይቻል መሆኑ መቀመጡ ቴክኒካዊ በሆኑ ምክንያቶች አስተዳደራዊ አካሉ የሚሰጠው ውሳኔ ተገቢነት ያለው መሆኑ ታምኖበት በመሆኑ ፍሬ ነገር ላይ አቤቱታ እንደማይቀርብ ተከልክሎ በሕግ ነጥብ ላይ ብቻ ቀጥታ ክስ ይቀርብባቸዋል ብሎ መደምደም የአመልካች መስሪያ ቤትን ሥልጣንና ተግባር ውጤት ያለው ማድረግ ያስችላል ተብሎ የማይታሰብ መሆኑን 2ኛ ተጠሪ መስሪያ ቤት የሚያስፈጽማቸው ሕጎች አውደ ንባብ (contextual interpretation) የሚያስገነዝቡን ጉዳይ ነው። በመሆኑ 2ኛ ተጠሪ በሕጉ በተሰጠው ስልጣን መሠረት በሚሰጣቸው ውሳኔዎች ቅሬታ ያለው ወገን በሕግ የተሰጠው መብት ይግባኝ ማቅረብ እንጂ ቀጥታ ክስ መመስረት አይደለም። በሕጉ የተዘረጋው ሥርዓት ይግባኝ ከሆነ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅ ቁጥር 25/1988 እና አግባብነት ባላቸው የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ድንጋጌዎች መሠረት በጉዳዩ ላይ የይግባኝ ሥልጣን ያለው ፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች ጉዳይ በቀጥታ ክስ ሊታይ የሚችል አይደለም በማለት የሰጡት ብይን መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት የሚቻል ሁኖ ስላላገኘን ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 181815 ታህሳስ 22 ቀን 2003 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 103990 መጋቢት 05 ቀን 2003 ዓ.ም. የጸናው ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቷል።
2. 2ኛ ተጠሪ የንግድ ስም ምዝገባን አስመልክቶ በሚሰጠው አስተዳደራዊ ውሳኔ ቅሬታ ያለበት ወገን ያለው መፍትሔ ይግባኝን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ማቅረብ እንጂ ቀጥታ ክስ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መመስረት አይደለም ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ